

ЗАПОЗНАВАНЕ С БИОГРАФИЯТА НА ПИСАТЕЛЯ В ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ – МЕТОДИЧЕСКИ ПРОЕКЦИИ

Маргарита Терзиева

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас, България, 8010

TEACHING A WRITER'S BIOGRAPHY TO PRE-SCHOOL AGE CHILDREN: METHODOLOGICAL PROJECTIONS

Margarita Terzieva

Prof Dr Assen Zlatarov University, Burgas, Bulgaria, 8010

ABSTRACT

The paper offers an analysis of the amount of a writer's biographical data to be delivered to a certain age group at kindergarten; the working definitions for the choice of pseudonyms; and the yet unused methodological potential of a range of techniques and approaches.

Key words: biographical method, pre-school age

Биографичният метод е един от първите научни способности за изучаване на литературата, който датира от епохата на романтизма. Той основно изучава биографията на твореца, чрез която стават понятни мотивите, постъпките на героите. Биографията на даден писател не е просто индивидуална история на неговия живот. Тя е своеобразно средство за преосмисляне на обществени и културни събития през призмата на една неповторима творческа индивидуалност.

Биографията на писателя е неразривно свързана с творческата история на произведението. Детските спомени, личните контакти и приятелства намират отражение в обрисовката на пейзажи, в изброяването на битово-географски и исторически реалии, в персонажната система.

В този смисъл нашето изследване се насочва към първия досег с литературата в условията на обществено възпитание – с работата върху биографията на писателя в предучилищна възраст като част от първоначалното литературно обучение. Темата не е била до момента обект на по-сериозни методически проучвания в национален мащаб.

Самата дума „биография“ може да се въведе с остензивно определение в горните групи в предучилищна възраст, а в първа и втора група да се замени с подходящи контекстни синоними. За децата биографията е преди всичко историята на живота на писателя, поднесена с помощта на достъпен за възприятията им разказ. Той има различен обем за отделните възрастови групи в предучилищна възраст:

Табл. №1 Обем биографични знания за конкретна възрастова група

Възраст	Група	Обем биографични знания
3 – 4 г.	Първа група	Съобщава се само името на твореца; не се изискват биографични данни
4 – 5 г.	Втора група	Кратък разказ за детските години на писателя – за любими игри; любов към книгите; духовен подтик към творчество от страна на родителите
5 – 6 г.	Трета група	Показ на портрет на писателя; родно място; образование; защо пише за деца; автобиографични елементи в негови творби
6 – 7 г.	Четвърта група	Най-известни произведения; литературни награди, на които е носител; дата на раждане и дата на смъртта, без да се изисква да се запомнят; интересни епизоди от биографията му; кът на писателя с негови книги или снимки на кориците им; илюстрации на герои; разказът за чуждестранен автор да се съпровожда с информация за страната, придружена със снимков материал

Псевдонимът на автора е повод за сравнение и творческа беседа, при която се допускат различни хипотези от страна на децата. Впоследствие се поднася обективна и съобразена с възрастовите им възможности информация

Табл. №2 Остензивно определение за избор на творчески псевдоним

Псевдоним	Приемливо за възрастта обяснение
Асен Разцветников	Авторът признава, че обича пролетния сезон с разцъфналите овошки и цветя
Ран Босилек	Привързан към народните обичаи, избира за псевдоним ароматно растение, широко разпространено в празнично-обредната ни система
Йордан Друмников	„Друм“ – път, любов към пътешествията
Михаил Лъкатник	Псевдонимът идва от „лъка“ – място край река
Елин Пелин	Повлиян е от народната песен „Елин пелин - зелен пелин“; пелин е ароматно лечебно растение
Йордан Стубел	Стубел е широк издълбан дънер, по който тече водата на извор или кладенец
Димитър Светлин	Поредица от заглавия на негови книги показват любовта му към светлата, слънчевата страна на живота – „Слънчице на двора“, „Слънчева полянка“, „Слънчевата стаичка“.
Цанко Церковски	Цер е вид дъб
Елисавета Багряна	Шарка, боя; шаря, боядисвам (тук е и разликата с начална училищна възраст, където може да се обясни, че фамилното име Белчева не може да послужи на младата поетеса, тъй като вече има утвърдена авторка със същото име)
Трайко Симеонов	Трае, оцелява, не се разваля; т.е. внушава нещо трайно, неподвластно на времето
Дядо Благо	Благ – милостив, мек, приятен

Неоползотворен методически потенциал крият редица методически похвати и подходи, широко прилагани в редица европейски страни:

- коментар на снимков материал – на децата обикновено се показват фотографии на писателя в зряла възраст – те са еднотипни, не провокират размисъл; трябва да се търси повече и по-интересен снимков материал, който да провокира аналогии между писателя и неговите герои;

- „четене с продължение“ - продуктивен способ в предучилищна възраст за запознаване с по-обемни творби. Преди началото на този вид четене може да се припомнят интересни епизоди от биографията на автора. Би трябвало да се прилага в следобедни занимания, но присъствието

му е едностранчиво – четенето не е обвързано с познавателни, а предимно с репродуктивни задачи от типа „Чуй, за да разбереш за новите приключения на героя“ и пр.;

- видео- и аудиоматериали – те почти не намират място в работата на учителя в детската градина. Макар че за някои писатели има пространни телевизионни и радиоинтервюта, на децата не се пускат откъси от тях. Съставителите на христоматии за предучилищна възраст не подготвят списъци с подобни материали. Изследването не разполага с информация дали в някоя детска градина в страната се ползват записи, на които писателите четат собствените си произведения;

- не са известни портрети на български писатели, дело на популярни художници – на децата могат да се предоставят за сравнение цветни фотокопия на портретите на Елин Пелин (на Цвета Щилиянова и Борис Денев) и на Елисавета Багряна (на Иван Табакови Дечко Узун); така те няма да робуват на шаблонни представи за визията на отделни писатели;

- малко се говори за любимите занимания на писателите – за ловната страст на Емилиян Станев, за художествените наклонности на Елин Пелин, за преводаческите умения на Дора Габе, Ангел Каралийчев, Асен Разцветников, Светослав Минков; за артистичните изяви в киното на Чичо Стоян. Това би могло да допълни представата за личността им и да провокира създаването на словесен портрет с по-богати фактологични измерения.

- откъсите от автобиографии - те са подходящи за четене, ако са импресивни, съдържат споделени чувства и мисли за любовта към родината, към близките, учението, труда, книгата.

Спорен е въпросът за употребата на дати от живота на писателя. По принцип те могат да бъдат съобщени в големите групи, но по-важно е да се създаде усещането за епохата, в която е творил – „преди“ или „сега“. Въпросът за смъртта като датировка също може да бъде деликатно игнориран - „писателят е живял отдавна, но неговите произведения се четат от поколения деца“. За да не се стигне до коментара „той жив ли е още“, може да се употреби фразата: „Макар на преклонна възраст, той продължава да пише за малките си читатели“.

Излишна е информацията за книги на твореца, които децата не познават; за последователността на появата им в културното пространство. Достатъчен е показ на кориците им, ако са с илюстрации, които имат самостоятелен живот в публичното пространство. Например книгата „Неродена мома“ на писателя Ран Босилек е с илюстрации на художника Г. Анастасов, удостоени с наградата „Шумейкър“.

В преднамерените ситуации по БЕЛ не е предвидено да има отделни модули за запознаване с биографии на автори, макар че в други страни – Руси и Франция например, такива съществуват. На практика запознанството с епизод от биографията на автора или кратки биографични данни, свързани с него, трае от 5 до 7 минути.

Чрез запознаването с биографията на писателя се постига:

- по-детайлно вникване в текста – за децата стават понятни позициите на героите, техните виждания, които всъщност са позиции и виждания на автора, продиктувани от времето и условията, при които е живял;

- преосмисляне на идеите и мотивите за написване – една история, дори отдалечена във времето и пространството, може да формира у малките възприематели чувство за национална принадлежност, гордост от делата на велики сънародници, симпатия и състрадание към онеправданите;

- долавя се посланието на автора към читателя – макар и нелишени от известна доза дидактизъм, като цяло тези послания са позитивни и се вписват в общочовешката и конкретната национална традиция с пиетет към определени общочовешки ценности – любов към родината, към родния род и близките; преклонение пред красотата на природата; възпитание и самовъзпитание в дух на благородство и толерантност, на любов към истината и труда.

Екскурзията до места, свързани с живота на писателя, е досег с природни забележителности, местности, които писателят е обичал да посещава, които са послужили като

източник на творческо вдъхновение. Тя е подходящ повод да се изиграят народни игри, които днешните деца не познават, и които са неразривна част от детството на техните предци.

При посещение на дома музей на писателя децата се запознават с условията, в които е израснал; потапят се в атмосферата на неговите творби, откриват духовната близост с майка му и други близки хора.

За въвеждане елементи на биографичния метод на литературното обучение в предучилищна възраст ще послужи триадата писател – произведение – герой. Това предполага въвеждане на игри в детската градина по мотиви от произведения на писателя от рода на:

Познай произведението:

Гърне, лястовиче, капка (сълза) – „Майчина сълза”

Орехова черупка, жаба, лист – „Палечка”

Карета, пантофка, метла – „Пепеляшка”

Огледало, панделка, разполовена ябълка – „Снежанка”

Кой е неговият автор?

По персонажна ситема и предметна среда се открива творбата, а след това – нейният създател.

Кой от героите НЕ е от произведение на Андерсен?

Елиза, пумпалът, Червената шапчица, Оле-затвори очички, малката кибритопродавачка

По метода на изключването – чрез групиране и абстрахиране – се достига до верния отговор.

Игра с числа:

Кой има две доведени сестри?

В коя приказка има 25 оловни братя?

Колко целувки получава свинарят от принцесата?

Кой е съзателят на тези приказки и на техните герои?

Отправна точка към автора отново са персонажите на отделни творби.

Познай писателя:

Майката на Пипи Дългото чорапче

Бащата на Ян Бибиян

Сладкодумен разказвач на приказки, който ни запознава с приключенията на Тошко Африкански

Писател, който разказва на сина си приказки по телефона

Този тип представяне на писателя предполага сравнително добро познаване на неговото творчество и не представлява интелектуално затруднение за децата.

Анализът на визираната проблематика и резултатите от теоретичното проучване налагат следните изводи:

На биографията на писателя в предучилищна възраст – особено в по-големите групи – трябва да се отделя нужното време и внимание, за да се превърне тя в пълноценен компонент на литературното обучение.

Без да претендира за изчерпателност, настоящата разработка предлага система от методи и похвати, които кореспондират с най-новите теоретични търсения в областта на методиката на литературното обучение, затова трябва да се превърнат в част от инструментариума на предучилищните педагози.

Литература:

1. Терзиева, М., 2010. Андерсеновите приказки и техният естетически потенциал в предучилищна възраст. Литературно-методическо изследване. Бургас, 112 с.

2. Терзиева, М., 2013. Прилагане на биографичния метод в подготвителна група с оглед на литературното обучение. – Сборник на Шеста национална конференция „Водим бъдещето за ръка“, Варна, с. 83-85.